

Sprogstimulering i dagtilbud

Anbefaling 1.1.a: Alle børn i treårsalderen sprogvurderes, så alle børn med behov efterfølgende får den relevante sprogstimulering. Kommunerne skal anvende Børne- og Undervisningsministeriets sprogvurderingsværktøjer til vurderingerne.

Anbefaling 1.1.b: Sprogvurderinger indberettes på nationalt niveau for at understøtte større viden på området. Nationalt udarbejdes der et inspirationsmateriale til arbejdet med børns sproglige udvikling i dagtilbud.

Anbefaling 1.1.c: Børne- og Undervisningsministeriet skal ved en vejledningsindsats over for kommunerne indskærpe vigtigheden af at videregive nødvendige og relevante oplysninger om et barn ved overgangen mellem børnehave og skole, herunder kommunernes nuværende forpligtelse til at fastsætte retningslinjer herom.

Sprogvurdering og -stimulering

Kommissionen anbefaler, at alle børn i treårsalderen skal sprogvurderes. Kommunerne skal som i dag have mulighed for at fremrykke sprogvurderingen til toårsalderen. Tiltaget kræver ændring af dagtilbudsloven. Kommunerne har som i dag pligt til at iværksætte sprogstimulering til de børn, hvor en sprogvurdering viser, at barnet har behov for sprogstimulering.

Der er i dag en pligt for forældre til at lade deres barn deltage i lovpligtig sprogvurdering og sprogstimulering. Pligten gælder for forældre til både børn, der er, og børn, der ikke er optaget i et dagtilbud. Kommunen skal træffe afgørelse om standsning af børneydelsen, hvis forældrene ikke overholder deres pligt, og den manglende overholdelse ikke beror på undskyldelige omstændigheder. Hvis det gøres lovpligtigt at sprogvurdere alle børn i treårsalderen, skal der tages nærmere stilling til videreførelse af den gældende sanktionsbestemmelse.

Kommissionen anbefaler, at kommunerne skal anvende Børne- og Undervisningsministeriets sprogvurderingsværktøj. Værktøjerne kan ikke anvendes uden en it-understøttelse. Værktøjerne stilles i dag gratis til rådighed for kommuner og dagtilbud gennem Børne- og Undervisningsministeriets it-understøttelse, Sprogvurdering.dk. Herudover udbyder private leverandører it-understøttelse af værktøjerne på kommercielle vilkår. Kommuner og dagtilbud skal – som det gælder i dag – frit kunne vælge mellem forskellige it-understøttelser af værktøjerne.

Værktøjerne og Børne- og Undervisningsministeriets it-understøttelse af disse skal opdateres. Dette skal bl.a. sikre, at værktøjerne tager højde for brugererfaringer og nyeste forskning, samt at resultater af sprogvurderingen er formidlet på en måde, så det pædagogiske personale nemt kan omsætte disse til konkrete sprogunderstøttende indsatser. Herudover skal opdateringen sikre, at der er størst mulig sammenhæng mellem lovpligtige sprogvurderinger i dagtilbud og grundskole, så der opbygges et fælles sprog, der kan understøtte overlevering og sammenhængende indsatser på tværs af områder.

Viden og undervisningsmateriale

Der stilles krav om, at resultatet af den lovpligtige sprogvurdering – hvad enten den udføres i treårsalderen eller i toårsalderen og uanset valg af it-understøttelse – skal indberettes til Børne- og Undervisningsministeriet. Hermed sikres, at der på nationalt niveau er adgang til data fra de lovpligtige sprogvurderinger.

Der gennemføres en afdækning af kommuners og dagtilbuds behov for understøttelse i relation til arbejdet med børns sproglige udvikling samt afledte behov for kompetenceudvikling hos det pædagogiske personale. Afdækningen skal komme med anbefalinger til tiltag, der kan styrke arbejdet i dagtilbud med børns sproglige udvikling.

Herudover skal der med afsæt i afdækningen og med inddragelse af forskere og praktikere udarbejdes et praksisnært undervisningsmateriale målrettet det pædagogiske personale. Materialet skal omhandle arbejdet med børns sproglige udvikling i dagtilbud, herunder arbejdet med udførelse af den lovpligtige sprogvurdering samt omsætning af resultater fra denne til konkrete sprogunderstøttende indsatser. Børne- og Undervisningsministeriet har tidligere udarbejdet forskelligt inspirationsmateriale, der har til formål at understøtte arbejdet med sprogvurdering og sprogstimulering i dagtilbud. Derudover er Styrelsen for Undervisning og Kvalitet undervejs med et inspirationsmateriale, der ligeledes har til formål at understøtte sprogarbejdet. Det nye undervisningsmateriale skal efter behov supplere og opdatere allerede eksisterende materialer.

Det skal være obligatorisk på pædagoguddannelsen at blive introduceret til arbejdet med den lovpligtige sprogvurdering samt med at omsætte resultater fra denne til konkrete sprogunderstøttende indsatser. Anbefalingen kræver ændring af bekendtgørelsen for pædagoguddannelsen. Anbefalingen skal ses i sammenhæng med kommissionens anbefaling om en styrket pædagoguddannelse (anbefaling 3.2.a).

Kommissionen anbefaler, at der igangsættes et arbejde med arbejdsmarkedets parter og repræsentanter fra uddannelsessektoren om etablering af specialiststillinger og -efteruddannelser for pædagogisk personale (anbefaling 3.4.a). Dette skal bl.a. målrettes personale, der ønsker at opnå en specialisering i arbejdet i dagtilbud med børns sproglige udvikling.

Fokus på overlevering af nødvendige og relevante oplysninger

Kommissionen anbefaler, at ministeriet ved en vejledningsindsats over for kommunerne indskærper vigtigheden af at videregive nødvendige og relevante oplysninger om et barn ved overgangen mellem børnehave og skole, herunder kommunernes nuværende forpligtelse til at fastsætte retningslinjer herom.

Udgifterne forbundet med de samlede anbefalinger relateret til arbejdet med børns sprog forventes at være forbundet med implementeringsomkostninger på ca. 5 mio. kr. og varige årlige udgifter på 15 mio. kr.

Stærkere rolle for PPR i en tidlig indsats

Anbefaling 1.2.a: Alle kommuner opfordres til at bruge PPR for at understøtte en tidlig og forebyggende indsats i relation til 0-6-årige børn. Samtidig skal PPR i højere grad rådgive og vejlede lærere og øvrigt pædagogisk personale om, hvordan de kan understøtte børnefællesskaber og læringsmiljøet, så flere børn og unge har mulighed for at deltage og trives i det almene fællesskab.

Anbefaling 1.2.b: Der skal tilvejebringes et fagligt grundlag for politisk stillingtagen til etablering af en overbygningsuddannelse for pædagoger og lærere med praktisk erfaring fra dagtilbud og folkeskoler målrettet arbejdet i PPR som pædagogisk-psykologiske vejledere ("dagtilbuds- og skolepsykologer"). Formålet er, at flere lærere og pædagoger med praktiske erfaringer fra dagtilbud og folkeskoler kan ansættes i PPR. Sådanne vejledere skal alene være tilknyttet det kommunale institutions- og skolesystem, og overbygningen skal ikke give mulighed for at opnå autorisation som psykolog. "Dagtilbuds- og skolepsykologer" skal have kompetencer til at kunne udforme en pædagogisk-psykologisk vurdering (PPV).

Anbefaling 1.2.c: Forud for den egentlige pædagogisk-psykologiske vurdering (PPV) kan der laves en mindre omfattende pædagogisk og eventuelt psykologisk sparring og vurdering – en mini-PPV – så børn og unge med behov for støtte kan få hurtigere hjælp. Dette skal forebygge behov for specialundervisning i specialklasser og på specialskoler og dermed behovet for en PPV i forbindelse med stillingtagen til specialundervisning. Derudover anbefales det, at kommunerne har større fokus på at gøre PPV'en mere handlingsorienteret for bedre at understøtte fagpersonalet om barnets eller den unges udvikling.

Anbefaling 1.2.d: Der skal sættes fokus på samspillet mellem kommunale tilbud og regionernes børne- og ungdomspsykiatri. Et tæt og velfungerende samarbejde skal understøtte en sammenhængende indsats for børn og unge med psykisk mistrivsel.

Anbefaling 1.2.e: Kommunerne skal styrke videnopbygning og videndeling om særligt virkningsfulde indsatser og organisering af PPR.

Anbefaling 1.2.f: Der afsættes en overordnet ramme på 150 mio. kr. årligt til anbefalingerne, i runde tal svarende til i gennemsnit omkring to ekstra årsværk i PPR for hver kommune, for at understøtte alment forebyggende indsatser i PPR, jf. anbefaling 1.2.a. og 1.2.c. De ekstra medarbejdere i PPR skal bidrage til at løse de mere akutte udfordringer i PPR. Finansieringen af øvrige mere langsigtede anbefalinger, samt de forslag, der måtte komme efter, at hele PPR-området er blevet analyseret, er ikke medtaget her.

PPR i en tidlig indsats

Behovet for et støttesystem som PPR med fokus på børn og unges trivsel er stort – og voksende, *jf. boks 1.*

Boks 1 Stigende behov for understøttende indsatser til børn og unge

Tal fra Børne- og Undervisningsministeriets uddannelsesstatistik viser, at 6,2 pct. af elever modtager specialundervisning i segregerede tilbud i 2021/2022.

Desuden vurderer lærerne i VIVE's evaluering af inklusion 2022, at 10,9 procent af udskolingseleverne modtager støtte i almenundervisningen, mens 7,5 procent af udskolingseleverne vurderes at have et uindfriet støttebehov.

En undersøgelse fra 2021 foretaget af Momentum for KL viser bl.a., at 85 procent af dagtilbudsschefer vurderer, at andelen af børn, der har behov for en særlig indsats i eller uden for det almene dagtilbud er større eller meget større sammenlignet med for 5 år siden.

En undersøgelse fra 2022 foretaget af EVA viser, at der også blandt dagtilbudsschefer er en oplevelse af, at der er børn i udsatte positioner, som ikke får den hjælp, de har brug for, og at deres kommunes nuværende udbud af understøttelsesformer kun i nogen grad er tilstrækkeligt.

Kilde: Momentum for KL (2021). Flere og flere børn i dagtilbud har brug for en særlig indsats; EVA (2022). Udfordringer i understøttelse af børn i udsatte positioner; VIVE (2022). Styring, organisering og faglig praksis.

Det fremgår af en nyere kortlægning af kommunernes PPR, at PPR's organisatoriske forankring varierer på tværs af kommunerne, men i de fleste kommuner er PPR organiseret som en central og selvstændig enhed, oftest med stærkest tilknytning til almenområdet, dvs. skole- og dagtilbudsområdet.¹ Men kommissionen opfordrer til, at flere kommuner bruger PPR i relation til de 0-6-årige børn for at understøtte tidligere og alment forebyggende indsatser. Herunder skal der bl.a. fokuseres på arbejdet med børns sprog, som kommissionen anbefaler i del 1.1 samt, at PPR i højere grad rådgiver og vejleder pædagogisk personale og lærere i, hvordan de kan understøtte børnefællesskaber og læringsmiljøer, så de fagprofessionelle får mere viden om, hvordan de kan arbejde med børns og unges udfordringer inden for rammerne af de almene fællesskaber.

Pædagogisk-psykologiske vejledere

Den nuværende personalesammensætningen i PPR er forskellig fra kommune til kommune. Men fælles for alle er, at der er psykologer repræsenteret blandt personalet. Dertil har 76 pct. af kommunernes PPR pædagogiske konsulenter ansat.²

Kommissionens anbefalinger i 1.2.a. og 1.2.c. lægger op til, at PPR i højere grad kan spille en mere aktiv rolle i forhold til at understøtte det pædagogiske arbejde i dagtilbud og folkeskoler. En overbygningsuddannelse for pædagoger og lærere med praktisk erfaring fra dagtilbud og folkeskoler målrettet arbejdet i PPR som pædagogisk-psykologiske vejledere ("dagtilbuds- og skolepsykologer") kan bidrage

¹ Deloitte (2020): *Undersøgelse af kommunernes pædagogisk-psykologiske rådgivning (PPR).*

² VIVE (2020): *Styring, organisering og faglig praksis. Delrapport 2. Inkluderende læringsmiljøer og specialpædagogisk bistand.*

til, at flere personer med praktiske erfaringer fra dagtilbud og folkeskoler kan ansættes i PPR. Der henvises i den forbindelse til en afrapportering fra Uddannelses- og Forskningsstyrelsen med mulige modeller for en psykologfaglig overbygningsuddannelse målrettet lærere og pædagoger.³

De pædagogiske-psykologiske vejledere skal desuden have kompetencer til at kunne udforme pædagogisk-psykologiske vurderinger (PPV). Individuel udredning – herunder især udarbejdelse af PPV'er – er den opgavetype i PPR, der anvendes mest tid på (21 pct. af det totale tidsforbrug).⁴ Anbefalingen kan endvidere understøtte rekrutterings- og fastholdelsesmulighederne på PPR-området.

Mini-PPV

PPR skal sammen med de konkrete dagtilbud og folkeskoler kunne anvende muligheden for en tidligere pædagogisk og evt. psykologisk sparring og vurdering – en såkaldt mini-PPV. Det kan bidrage til at fremskynde hurtigere tiltag og mere målrettede indsatser for børn og unge med særlige støttebehov, inden der opstår et behov for udarbejdelse af PPV. Denne foreløbige vurdering af barnet skal kunne foretages af pædagogisk-psykologiske vejledere, jf. anbefaling 1.2.b.

Der skal i højere grad gøres brug af Børne- og Undervisningsministeriets vejledning om, hvordan den pædagogiske-psykologiske vurdering gøres mere anvendelsesorienteret.⁵ Dette skal bidrage til, at den pædagogiske-psykologiske vurdering i højere grad understøtter de fagprofessionelles arbejde i dagtilbud og skoler.

Bedre samspil mellem kommunale tilbud og børne- og ungdomspsykiatrien

I 10-års planen for psykiatrien er der afsat midler til opbygning af et lettilgængeligt tilbud i kommunerne til børn og unge med psykisk mistrivsel og symptomer på psykisk lidelse. Tilbuddet skal udvikles i tæt samarbejde med regionerne.

Kommissionens anbefaling skal ses som en hensigtserklæring, der retter fokus på, at der i udmøntningen af 10-års planen for psykiatrien skal sikres et hensigtsmæssigt samspil mellem børne- og ungepsykiatrien og de kommunale tilbud, herunder PPR.

Mere viden og videndeling om virkningsfuld PPR

Der skal arbejdes med at opbygge, indsamle og dele mere viden om, hvad der virker på PPR-området i forhold til organisering af enheden samt konkrete tiltag og indsatser, som er særligt effektive i at støtte børn og unge. Arbejdet kan f.eks. understøttes af professionshøjskoler eller andre videninstitutioner og skal have fokus på, at der sker en systematisk videndeling kommuner imellem.

³ Uddannelses- og Forskningsstyrelsen (2023). *Modeller for en psykologfaglig overbygningsuddannelse*

⁴ Deloitte (2020). *Undersøgelse af kommunernes pædagogiske-psykologiske rådgivning (PPR)*

⁵ Vejledning om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand (VEJ nr 11056 af 24/11/2015)

Anbefalingen vurderes at medføre statslige udgifter på ca. 1,6 mio. kr. årligt i en fireårig periode svarende til to årsværk pr. år.

Ekstra 150 mio. kr. til PPR

Der skal afsættes en overordnet ramme på 150 mio. kr. årligt til at understøtte alment forebyggende indsatser i PPR, jf. anbefaling 1.2.a. og 1.2.c. Kommunernes PPR oplever en stor efterspørgsel på rådgivning om specifikke børn, herunder pædagogiske-psykologiske vurderinger, hvilket efterlader få ressourcer til de alment forebyggende opgaver.⁶ De ekstra 150 mio. kr. til PPR årligt skal understøtte kommunernes PPR og arbejdet med at styrke alment forebyggende indsatser for børn og unge med behov for støtte.

⁶ Deloitte (2020): *Undersøgelse af kommunernes pædagogiske-psykologiske rådgivning (PPR)*;
VIVE (2020): *Styring, organisering og faglig praksis. Delrapport 2. Inkluderende læringsmiljøer og specialpædagogisk bistand.*

Intensiv undervisning i små hold

Anbefaling 1.3.a: Der etableres intensive undervisningsforløb i små hold på alle klassetrin i folkeskolen i dansk og matematik for elever, som har faglige udfordringer. Lærere, der skal undervise i små hold, tilbydes et kompetenceudviklingsforløb.

Anbefaling 1.3.b: På folkeskoler med mindst 30 procent tosprogede elever tilbydes de tosprogede elever med oprindelse uden for EU undervisning i deres modersmål i små hold i 1. klasse – ved siden af den normale undervisning.

Intensive undervisningsforløb i små hold

Kommissionen anbefaler, at der afsættes 650 mio. kr. årligt varigt til undervisning i små hold, når indsatsen er fuldt indfaset. Det svarer til, at det vil være muligt for kommunerne at tilbyde de 10 pct. fagligt svageste elever på 1. til 9. klassetrin undervisning i små hold med en lærer i op til to klokketimer ugentligt. Kommissionen anbefaler, at midlerne målrettes de kommuner, der har flest elever med faglige udfordringer. Midlerne kan fordeles til kommunerne ud fra en fordelingsnøgle, der tager højde for elevernes socioøkonomiske baggrundskarakteristika, da der er en tæt korrelation til elevernes faglige forudsætninger. Det skal bidrage til, at midlerne målrettes de elever, der har behov for en ekstra indsats, og hvor effekten af investeringen er størst.

Inden tiltaget er fuldt indfaset, skal der igangsættes et forsøgs- og udbredelsesprogram. Formålet med forsøgs- og udbredelsesprogrammet er at undersøge forskellige former for undervisning i mindre hold, fx i forhold til intensivitet, varighed og indhold, herunder tilpasning til elevgruppens diversitet. Samtidig skal forsøgs- og udbredelsesprogrammet systematisk undersøge, hvordan brugen af intensive forløb i små hold bedst implementeres.

Et forsøgs- og udbredelsesprogram vil fx kunne indeholde:

- Forsøg med intensive forløb i små hold inden for læsning på udvalgte klassetrin.
- Forsøg med intensive forløb til styrkelse af den faglige deltagelse og indsats, bl.a. via styrkede sociale kompetencer.
- Forsøg med forskellige skaleringer af intensivitet i intensiv matematik i små hold, fx ved at effekten af en helårlig indsats sammenlignes med kortere og mere intensive forløb.
- Forsøg med forskellige udbredelsesformer, hvor kravene til de intensive forløb i små hold i matematik/dansk/andet udbredes ud fra forholdsvis stramme forsøgsforskrifter om fx formål og målgruppe, men med løsere rammer for skolernes tilrettelæggelse.

Kommissionen anbefaler derudover, at professionshøjskolerne i samarbejde med folkeskolens centrale parter skal udvikle et kompetenceudviklingsforløb til de folkeskolelærere, der skal undervise i dansk og matematik på små hold.

Når undervisningen i små hold er fuldt implementeret, skal der ved følgeforskning indsamles erfaringer og best practice fra kommunernes brug af undervisning i små hold og intensive forløb.

Endeligt anbefaler kommissionen at iværksætte systematisk afprøvning på baggrund af resultaterne af tidligere pilotforsøg om holddannelse og co-teaching i matematik. Den systematiske afprøvning skal sikre opsamling på best practice for inklusion af elever med specialstøttebehov.

Modersmålsundervisning i små hold i 1. klasse

Kommissionen anbefaler, at der afsættes en pulje, der skal anvendes til at gennemføre en række systematiske forsøg, der kan styrke videngrundlaget for effekten af intensiv modersmålsundervisning for tosprogede elever med oprindelse uden for EU. Kommissionen anbefaler, at indretningen af puljen trækker på erfaringer fra tidligere *forsøgsprogram for modersmålsundervisning* gennemført i skoleårene 2014/2015 og 2015/2016, *jf. boks 1*.

Boks 1 Forsøgsprogram om modersmålsbaseret undervisning

I forsøgsprogram om modersmålsbaseret undervisning gennemførte de deltagende skoler bl.a. forsøg med modersmålsundervisning målrettet mindre grupper af tosprogede, primært ikke-vestlige elever, på 1. klassetrin i skoleåret 2014/15 og 2015/16. Undervisningen blev gennemført i 32 uger i tre supplerende lektioner uden for den normale undervisningstid svarende til 72 klokketimer.

Forsøgene blev gennemført som lodtrækningsforsøg, hvilket så vidt vides, var første gang også i international sammenhæng. Forsøgene blev evalueret via kompetenceafdækning i det underviste modersmål, elevers læse- og matematikresultater målt ved de nationale test, motivation, selvværd og glæde ved at gå i skole.

Forsøgene viste i første omgang alene en effekt på elevernes trivsel og glæde ved at gå i skole, ligesom forældrenes tilfredshed med skolen også blev øget. Til gengæld fandt man ikke umiddelbart effekter for elevernes faglige resultater. Senere analyser viser imidlertid, at eleverne godt et år efter forsøgene stoppede havde en signifikant fremgang i deres læseresultater. Analyser viser, at i hvert fald halvdelen af fremgangen i de faglige resultater skyldes, at problemadfærden hos de elever, der deltog i forsøgene var reduceret. Forskerne konkluderede dog også, at forsøgene også bekræftede hypotesen om, at sproglæringen i eget modersmål i et eller andet omfang også har positiv betydning for elevernes resultater på tværs af fag.

Der er altså en række positive resultater for eleverne i det danske forsøg. Dog adskiller forsøgene sig fra meget af den praksis, som i dag kræves af modersmålsundervisning i kommunerne. Blandt andet blev forsøgene gennemført i tæt tilknytning til den øvrige undervisning, hvor kommunernes modersmålsundervisning i dag oftest er organiseret i kommunale hold. Evalueringen viser, at det varierede meget, i hvor høj grad skolerne lykkedes med at integrere modersmålsundervisningen som en del af skoledagen. Dog tyder resultaterne på, at netop modersmålsundervisningens sammenhæng til den almene undervisning synes at være et vigtigt parameter for, om modersmålsundervisningen har positiv betydning for eleverne. Også tæt samarbejde mellem modersmålsunderviseren og elevens øvrige lærere samt tæt forældresamarbejde er faktorer, der fremhæves i forsøgsprogrammet som havende betydning for elevernes progression.

Kilde: Andersen et al. (2017): *Modersmålsbaseret undervisning - Modersmålsundervisning på 1. klassetrin*.; Humlum et al. (2022): *How first-language instruction transfers to majority-language skills*.

Boks 2 Regler vedr. folkeskolens modersmålsundervisning

Modersmålsundervisning er reguleret i bekendtgørelsen om folkeskolens modersmålsundervisning. Det følger heraf, at kommuner skal tilbyde modersmålsundervisning til alle undervisningspligtige børn, som forsørges af en person bosat i Danmark, der er statsborger i en anden medlemsstat i EU eller EØS samt børn i hvis hjem færøsk eller grønlandsk benyttes som talesprog. Modersmål forstås i denne sammenhæng som det officielle sprog i den EU-stat, hvor forsørgeren har statsborgerskab.

Tilmeldes mindst 12 elever til modersmålsundervisning i et sprog, og kan der tilknyttes en kvalificeret lærer eller andet undervisende personale, skal kommunalbestyrelsen oprette sådan undervisning. Er elevtallet i kommunen under 12, eller kan der ikke tilknyttes en kvalificeret lærer eller andet undervisende personale, kan kommunalbestyrelsen beslutte ikke at oprette undervisning i det pågældende sprog. Oprettelse af undervisning i et sprog, skal kommunalbestyrelsen henvise eleverne til modersmålsundervisning i en nabokommune, hvis der her er oprettet undervisning i sproget.

Kommunerne kan vælge at tilbyde modersmålsundervisning til børn med andet modersmål end de ovennævnte. Elever med ikke-EU-oprindelse har derfor ikke ret til modersmålsundervisning.

Kilde: Andersen et al. (2017): *Modersmålsbaseret undervisning - Modersmålsundervisning på 1. klassetrin*; Humlum et al. (2022): *How first-language instruction transfers to majority-language skills*.

Konkret anbefales det, at der afsættes en ramme til en pulje på 30 mio. kr. til et forsøgsprogram over en firårig periode med efterfølgende evaluering. Det svarer til, at folkeskoler med over 30 pct. tosprogede elever kan undervise elever med de 5 mest hyppige modersmål i små hold à 5 elever på 1. klassetrin i intensive forløb svarende til 75 klokketimer. Inden for rammen afholdes derudover statslige udgifter til vejledningsmateriale, opfølgning, evaluering og administration.

Mere praksisfaglighed i folkeskolen

Anbefaling 1.4.a: Der udvikles nye læreplaner med et mere praktisk og anvendelsesorienteret fokus for alle fag og alle klassetrin i folkeskolen.

Anbefaling 1.4.b: Der etableres flere praktiske timer i udskolingen gennem omfordeling af praktiske timer fra indskolingen og mellemtrinnet til udskolingen. Karakterer fra de forskellige praktiske fag skal tælle på afgangsbrevet på lige fod med øvrige fag.

Anbefaling 1.4.c: Der indføres én uges obligatorisk erhvervspraktik for alle unge i 8. eller 9. klasse i folkeskolen. Kommunerne har ansvaret for, at der er praktikpladser til alle elever, hvilket blandt andet skal opnås via partnerskaber med det lokale erhvervsliv.

Anbefaling 1.4.d: Der etableres en 3+2-ordning fra 7. klasse og frem for de mest skoletrætte elever – altså en mulighed for at kombinere tre dages skolegang med to dages praktik hver uge. Ordningen er et tilbud til de mest skoletrætte elever om praktik i private og offentlige virksomheder eller på erhvervsskoler. Eleverne i 3+2-ordningen skal – som noget nyt – aflægge prøve i en reduceret fagrække i folkeskolens erhvervspraktiske afgangseksamen.

Nye læreplaner

Kommissionen anbefaler, at der udvikles nye læreplaner med et større praktisk og anvendelsesorienteret fokus end i dag. Det anbefales desuden, at der i forlængelse af udviklingen af nye læreplaner udarbejdes en varig model for en løbende udvikling af læreplanerne, således at fremtidens efterspurgte kompetencer løbende vil kunne integreres i læreplanerne. Det anbefales, at læreplanerne udvikles i tæt samarbejde med sektoren bl.a. inspireret af det norske arbejde med at udvikle læreplaner fra 2013 til 2021.¹

Dette skal bidrage til opbakning, ejerskab og anvendelse af læreplanerne, herunder at intentionerne om mere praksis- og anvendelsesorienteret undervisning også i sidste ende bliver implementeret i undervisningen.

Omfordeling af praktiske timer mv.

Kommissionen anbefaler, at timestfordelingen af forskellige fag ændres på tværs af klassetrin, så der tilbydes flere timer i praktiske fag i udskolingen (7.-9. klasse), mens der tilbydes færre timer i praktiske fag i indskolingen (1.-3. klasse) og på mellemtrinnet (4.-6. klasse). Dermed skal det samlede antal af praktiske timer i folkeskolen ikke øges, men der kommer en mere jævn fordeling på tværs af klassetrin.

Kommissionen anbefaler ikke et konkret antal timer, der skal omfordeles, men anbefaler, at der arbejdes videre med en konkret model herfor. Kommissionen læg-

¹ Utdanningsforbundet (2014): *Ludvigsen-utvalgets delinnstilling om elevernes læring i fremtidens skole* og Udir.no.

ger op til, at omfordelingen af de praktiske timer gennemføres inden for folkeskolens nuværende økonomiske rammer. De eksisterende mindstekrav til timetallet pr. klassetrin skal fastholdes, og skoledagens længde vil dermed ikke blive påvirket.

Obligatorisk erhvervspraktik

Kommissionen anbefaler, at erhvervspraktik gøres obligatorisk én uge for alle elever i folkeskolen i 8. eller 9. klasse. I dag har folkeskoleelever i 8. og 9. klasse ret til én uges erhvervspraktik på begge klassetrin, men 38 pct. af skoleeleverne i 8. og 9. klasse deltager ikke i erhvervspraktik. Når ikke flere elever deltager i erhvervspraktik, kan det afspejle, at det i høj grad er op til eleverne selv at arrangere praktikken, og elever på nogle skoler går glip af klasseundervisning, mens de er praktik. Kommissionens anbefaling indebærer derudover, at det er skolens (altså kommunens) ansvar, at der er praktikpladser til elever, som ikke selv kan finde en plads. Ambitionen med anbefalingen er, at flere unge skal få (bedre) indsigt i, hvad det praktiske arbejdsliv rummer, og hvordan forskellige uddannelser bruges i praksis. Samtidig skal flere unge have mulighed for at træffe en beslutning om deres fremtidige ungdomsuddannelse baseret på konkret erfaring. Målet er bl.a., at det kan bidrage til, at flere unge tilgår erhvervsuddannelserne.

3+2 for de fagligt svageste og de mest skoletrætte

Kommissionen anbefaler, at der etableres en 3+2-ordning fra 7. klasse og frem for de mest skoletrætte elever, der giver eleverne mulighed for at kombinere tre dages skolegang med op til to dages praktik hver uge. Forslaget ligger tæt op ad de muligheder, der allerede eksisterer i dag. Kommissionen foreslår dog fem centrale tilføjelser:

- Kommunerne forpligtes til at tilbyde en 3+2-ordning
- Tilbuddet skal gives fra 7. klasse i stedet for fra 8. klasse som i dag
- Kommunerne kan etablere strukturerede partnerskaber med virksomheder
- Der etableres en afgangsprøve i en nedsat fagrække (dansk, matematik + eventuelt andre fag), som giver adgang til visse erhvervsuddannelser.
- Initiativretten til at anmode om, at en elev kan komme i et særligt forløb udvides fra kun at gælde forældrene til også at omfatte kommunen og skolen. Dog holdes der fast i, at det kræver samtykke fra forældrene, hvis eleven skal starte i et 3+2-forløb, og forældrene kan kræve en pædagogisk-psykologisk vurdering.

Økonomi på tværs af anbefalingerne

Tabel 1 viser merudgifterne forbundet med anbefalingerne vedr. mere praksisfaglighed i folkeskolen. Der er tale om regneeksempler under beregningstekniske antagelser, som er forbundet med usikkerhed. I alt er anbefalingerne gennem regneeksempler skønnet til at være forbundet med varige merudgifter på ca. 150 mio. kr.

For så vidt angår anbefaling b) omfordeling af praktiske timer til udskolingen mv. forudsætter kommissionen, at dette kan ske inden for den nuværende økonomi til folkeskolen.

Tabel 1 Merudgifter forbundet med anbefalingerne vedr. en mere praktisk orienteret udskoling

2023-pl (mio. kr.)

Anbefaling	Implementering	Årligt efter fuld indfasning
a) Nye læreplaner for alle fag med praktisk og anvendelsesorienteret fokus*	40	5
b) Omfordeling af praktiske timer til udskolingen mv.	0	0
c) Obligatorisk erhvervspraktik i én uge i 8. eller 9. kl. for alle unge	0	30
d) 3+2-ordning for de fagligt svageste og de mest skoletrætte fra 7. kl. og frem**	5	110
Merudgifter i alt	45	145

Anm.: Tal er afrundet til nærmeste 5 mio. kr.

*40 mio. kr. til statslig udvikling over en syvårig implementeringsperiode.

**Treårig implementeringsperiode

Kommunal opmærksomhed på betydningen af socioøkonomiske fordelingskriterier

Anbefaling 1.5: Alle kommuner bør i fordeling af ressourcer til dagtilbud og folkeskoler tage højde for socioøkonomiske faktorer blandt børn og unge på de enkelte institutioner. Det skal understøtte, at børn fra udsatte hjem kan blive løftet fagligt og socialt. Og det skal i sidste ende bidrage til at øge den sociale mobilitet i samfundet.

Der er betydelige socioøkonomiske forskelle mellem de enkelte dagtilbud og folkeskoler inden for og på tværs af kommuner. Det betyder, at nogle dagtilbud og folkeskoler har relativt flere udsatte børn. Flere undersøgelser viser, at børn og unges socioøkonomiske baggrund har stor betydning for, hvordan de klarer sig i løbet af livet. Allerede fra étårsalderen vokser forskellen i ordforråd blandt børn afhængig af deres sociale baggrund, og gabet viser sig senere som forskelle i læse- og skrivefærdigheder.¹

Kommissionen er optaget af at øge den sociale mobilitet i samfundet, hvorfor kommissionen anbefaler kommuner i fordelingen af ressourcer til dagtilbud og folkeskoler at tage højde for socioøkonomiske faktorer hos børn i de enkelte institutioner. En undersøgelse af VIVE fra 2017, der har foretaget en afdækning i 20 kommuner, viser, at over halvdelen af kommunerne svarer, at de ikke anvender socioøkonomiske ressourcefordelingskriterier til at omfordele ressourcer til daginstitutioner.² Blandt disse kommuner svarede 49 pct., at tildeling af ressourcer ud fra socioøkonomiske forhold ikke havde været drøftet/overvejet.

Gældende lovgivning tager allerede i dag hånd om socioøkonomiske forhold. Med dagtilbudsloven og folkeskoleloven er der fastsat krav til organisering og indhold, som kommunerne skal efterleve, og som er rammesættende for udgiften forbundet med pasning og undervisning. I tillæg hertil er kommunerne forpligtet til at tilpasse tilbuddene til børnenes behov. Dette gælder både på dagtilbuds- og folkeskoleområdet.

Det kommunale udligningssystem understøtter, at der sker en omfordeling af finansieringen *på tværs af kommuner* med henblik på, at kommunerne har mere ensartede vilkår for den samlede opgaveløsning (dvs. alle kommunale opgaver) givet befolkningssammensætning i kommunen mv. Kommissionens anbefaling har til formål, at kommuner i højere grad skal tage højde for socioøkonomi, når de fordele ressourcer *inden for kommunen*.

Anbefalingen skal ses i sammenhæng med kommissionens anbefalinger om sprogstimulering i dagtilbud og intensiv undervisning i små hold, hvor målrettede indsatser har en positiv effekt for særligt svage elevgrupper.

¹ Hoff (2013): *Interpreting the Early Language Trajectories of Children From Low-SES and Language Minority Homes: Implications for Closing Achievement Gaps.*

² VIVE (2017): *Socioøkonomiske ressourcefordelingskriterier på daginstitutionsområdet – Et overblik over kommunernes praksis.*